

In Memoriam Franz Jellinek

Zaterdag 24 oktober 1992 overleed professor Franz Jellinek, emeritus hoogleraar Anorganische Chemie aan de RU Groningen. Franz Jellinek studeerde scheikunde in Utrecht; zijn promotieonderzoek bij Bijvoet handelde over de Röntgenstructuurbepaling van chroomsulfiden en van een groot organisch molecuul, het natuurprodukt muscarine. Na zijn promotie, op 27 mei 1957, volgde in 1958 zijn benoeming tot lector in de Anorganische Chemie bij de vakgroep Algemene Chemie, Anorganische en Fysische Chemie van de RU Groningen en startte hij met de opbouw van een eigen laboratorium. Jellinek wilde onderzoek doen op twee deelgebieden van de Anorganische Chemie, namelijk de chalcogeniden (sulfiden, seleniden en telluriden) van de overgangsmetalen, in aansluiting op zijn eigen baanbrekend onderzoek bij Bijvoet over chroomsulfiden, en de coördinatiechemie, met name de organometaalchemie. Bij het onderzoek van de overgangsmetaalchalcogeniden had, naast onderzoek van kristalstructuren, ook de studie van de fysische eigenschappen als de magnetische eigenschappen en de elektrische transporteigenschappen, zijn belangstelling. Hij wist een aantal jonge promovendi te interesseren voor zijn onderzoeksonderwerpen; zij namen ook de opbouw van de laboratoriumfaciliteiten voor hun rekening. Met name Chris van Bruggen, de eerste vaste medewerker, had een

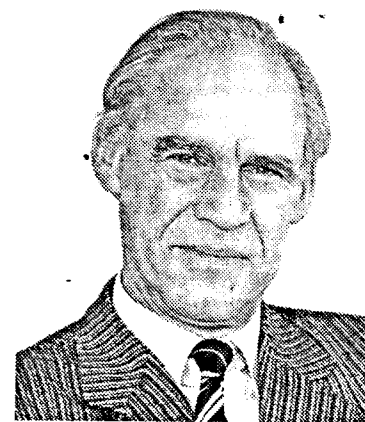
groot aandeel in de opbouw van de fysische meetapparatuur en een faciliteit als heli-umkoeling. Minze van de Akker had een groot aandeel in de opzet van faciliteiten voor de coördinatie- en de organometaalchemie.

Na zijn benoeming tot lector werkte Franz ongeveer een jaar in enkele laboratoria in het buitenland. In 1961 volgde de benoeming tot hoogleraar in Anorganische Chemie en kwam een vakgroep Anorganische Chemie tot stand. Een vijftal vaste medewerkers namen de dagelijkse zorg over voor de analytische chemie, de organometaalchemie, de anorganische heterocyclische verbindingen en de vaste stof chemie. Op initiatief van Franz Jellinek werd in 1968 Cor Haas benoemd tot hoogleraar, eveneens in de anorganische chemie, met als onderzoekgebied de fysische eigenschappen van vaste stoffen. In 1972 werd Henk de Liefde Meijer lector in organometaalchemie. Vanaf die tijd hield Franz zich zijdelings maar wel op stimulerende wijze bezig met de organometaalchemie. In een reeks van jaren had het onderzoek van Franz groot succes en werden, op het gebied van de organometaalchemie, de anorganische heterocyclen en de vaste stof chemie talrijke promoties begeleid. Hij wist zijn onderzoeksonderwerpen uitstekend te kiezen, o.a. structuren en eigenschappen van binaire overgangsmetaalchalcogeen verbindingen, van ternaire verbindingen als de alkalimetaal intercalaten van niobium- en tantaaldisulfiden, intercalaten van postovergangsmetalen, ternaire uraan en zirkoon verbindingen, de magnetische

structuren van de koper- en zilverchroomsulfiden, de als gevolg van een z.g.n. ladingdichtheidsgolf gemoduleerde structuren van TaS_2 en $TaSe_2$ en de structuur van $EuCr_2S_4$, één van de eerst bekende verbindingen met een samengesteld rooster. Hij maakte duidelijk dat koper in sulfiden éénwaardig is. Op het gebied van de organometaalchemie had de chemie van de vroege overgangsmetalen zijn belangstelling. Hij nam het initiatief voor het oprichten van SON werkgemeenschappen voor vaste stof onderzoek en de organometaalchemie en was lid van het dagelijks bestuur van de SON.

Voor de subfaculteit scheikunde in Groningen heeft hij zeer veel betekend. Vele jaren verzorgde hij het tweede-jaars college anorganische chemie en doctoraalcolleges in de coördinatie- en organometaalchemie, en de bouw van de vaste stof. Hij was hij enkele jaren decaan van de subfaculteit. Samen met de fysicus Ad Dekker was hij oprichter van het Materials Science Center in Groningen; reeds in 1979 voorzagen zij dat in de toekomst een betere organisatie nodig zou worden om de voor de research benodigde financiering te garanderen. Hij was een veel gevraagd spreker op internationale congressen waar hij opviel door zijn humor; hij verbleef graag op buitenlandse laboratoria en omgekeerd bood hij gastvrijheid aan buitenlandse onderzoekers. Hij had zitting in de redactie van internationale tijdschriften, voor de vaste stof o.a. in 'Journal of Solid State Chemistry', voor de organometaalchemie in 'Journal of Organometallic Chemistry'.

In 1982 verslechterde zijn gezondheid en onderging hij een zware operatie, waardoor hij zich minder met onderwijs, onderzoek en beheer kon bezig houden. Eind 1986 besloot Franz vervroegd met emeritaat te gaan. Zijn afscheid per 1 januari 1987 viel samen met het vijftientig jarig bestaan van het laboratorium. Zijn verdiensten voor de vaste stof chemie werden gememoreerd met een speciaal nummer van 'Journal of Solid State Chemistry'. Op het symposium dat ter gelegenheid van het afscheid werd georganiseerd werden zijn wetenschappelijke verdiensten door prof. J. Reedijk en prof. G.V. Subba Rao uit Madras (India) op indrukwekkende wijze gememoreerd. Veel collega's, oud-studenten en promovendi van het laboratorium hadden toen de gelegenheid het contact met Franz te hernieuwen. Zijn

overlijden kwam toch onverwacht. Groningen en chemisch Nederland heeft in hem de man verloren die gedurende vele jaren grote invloed had op de ontwikkeling van de vaste stof- en de organometaalchemie.
C. Haas, J.H. Teuben, G.A. Wiegers.